

II Del

Biografiska Berättelser

öfver

Högarnas märkesmän m m
af Öst. Linné

1

Da Peters år 1848 medlade grufvingeniörsbefattningen och
omedelbart därpå lemnade platsen vore alla de bråda
arbetena, hvarom grufgubbarna vid sina gillen och
sammankomster med sådan förkärlek talle om,
slutförda.

På gamla arbetsfältet hade schakten No 9, 16. och
Tillflykten för alltid upphört att bearbetas. I Ryds
Nya Pumpschakt hade Kolbrytningen upphört redan
år 1836, men i Ryds Gamla Pumpschakt pågick
ännu Kolbrytning, hvilken fortgick till 1848 års slut.

Genom de tre nya schaktanläggningarna,
Skonen, Rnuth och Prens Carl var Kolbrytningen för
en lång tid framåt tryggad, inga nya schaktsänk-
ningas behöfde företagas på en tid af 24 år.

För det utmärkte och framlynta sätt hvarepå
Peters handhaft grufbrytningen och det intresse,
som han också visat i fråga om ordnade och
förbättrade arbetsmetoder vid den eldfasta tegel-
fabrikationen erhöll han af Bolaget en årlig
pension på 780 Riksdaler.

Under en lång tid efter Peters afresa, så länge
det på Häganäs järns gruffalk af gamla
stammen, tattes det om honom, hvarvid
man särskildt betonade, att han var typen
för en orädd och drivande arbetschef, som
vid den tidens bristfälliga mekaniska hjälp-
medel förstod fullborda stora och bråda
arbeten.

III

Efter år 1848 återbesattes icke grufvingeniörs-
befattning med någon tekniskt bildad person,
utan skötseln af den stora grufskriften lägges
i händerna på Gruffogren Svendsen Linth,
som under en tid af omkring 12 år lever

grufvrytningen på Höganäs.

Denne Linde lefnadsbarn är en märkelig bärn. Han har ju alltid föreställt sig att för utöfvande af en maktpåliggande tjänst fördras ett visst mått af teoretiska kunskaper. Han hos Linde var teoretiska kunskaper det minsta han berett, men deremot hade han någon praktisk erfarenhet om grufv-
arbete från, den tid han själv som arbetare deltog i grufv arbetet.

På Linde år 1801 kom till Höganäs var han en tvåårig pojke. Det var så att till en del arbeten i grufvorna behöfdes barnpojkar och då sådana icke stod att erhålla på platsen i tillräckligt stort antal, måste man se sig om och anskaffa dem från annat håll.

På erhålls från barnhuset en del barnhus-
barn, som ankomna till platsen omhändertogs af en arbetarehustru, mor Rysström, hvilken flörsdag dem med mat, lagade deras kläder och i öfrigt föyslade om dem på bästa sätt.

Linde var en af dessa pojkar, barnhusbarn från Göteborg.

Ommedelbart efter ankomsten till platsen började Linde sitt arbete i grufvan.

Men år 1802 hade han den otvungen rika utlösningen olyckshändelse och skadade sin ena arm, en händelse, som svaras kan betecknas som en lycköten för honom. Från den stunden är han fast för all slags rörelse, den följer honom ständigt i spåren för att vid en gifven tid punkt låta hans lyckostjärna slå ut i full glans och lysa.

Efter det Linde blifvit återställt från sin olyckshändelse, gick han åter med i grufvan och fortbättrade grufv arbetet, genomgick gruv-
skola, blef ledare och kulluggare.

Men skadan i armen var honom till hinder

i arbetet, särskildt då han blifvit koltuggare, kunde han icke följa ^{kommiterna} dem efter i arbetet, han hatade svart för att på en lät och ledigt sätt svänga sina hackor. Han förför emellertid med koltuggare till år 1811, då han vid 40 års ålder för alltid nedlade sina koltuggareverktyg och upphörde att utöfa koltuggaryrket.

Lindh var icke skapad för detta yrke, för hvilket han mindre lämpade sig. Han hade i själfva verket mer fallenhet för skrifförmedel och passade bättre för kontorsarbete. Emå han egde god jämningsförmåga och seg uthållighet, hade han uppfattat sig i skrifförmedel så, att han skref en redivig och god handstil, något som man den tiden sattes värde på, skrifförmedelskapen var icke så allmän bland gemene man, sattes han in på kontoret för att biträda med arbetet derstädes. Här kom han nu med tiden att syssla med det slags skrifförmedel, som speciellt tillhörde grufvristen och fick också biträda disponenten Stawford, längre fram grufvingeniören Peters de mätningar företogs i grufvorna, därmed han inhemtade kännedom om kompassens och mätinstrumentens handhållande och användning.

Efter någon tid blef Lindh på hemmet i detta arbete, att han på egen hand kunde verkställa mätningar, ortslagning och en hel del andra arbetsarrangemang och blef sålunda en god hjälpsida åt den härvid anställda disponenten Stawford, hvilken icke blott var disponent utan också grufvingeniör.

År 1819 blef Lindh befordrad till Gruffogde d. s. Han blef grufvingeniören-disponentens andra man och öfverfogde öfver samtliga Höganäs grufvor. I denna egenkap fick han en viss kommando, styrde och stälde vid grufvorna på samma gång, som

4
Han skötte all grufdriften på hvilande kontorsarbete
såsom kolens upptäckande och aflämningsans
prövande. Därtill fick han längre fram i tiden
afseende afver somdjeverkstaden samt
afseende afver Ljusstörningen i och för beaktandet
af talgljus till grufarbetarna, ty i den tiden
användes utskutande talgljus i grufvorna.

Vid 30 års ålder sändes Lindh öfver till
England för att på platsen vid därvarande
Stankölsgrufvor bättre sätta sig in i de
förändringar och förbättringar, som under den
sedmera tiden vinstgjuts för Kolgrufbrytningens
område, så att han, om disponenten Stamford
som blifvit gammal, skulle falla ifrån, kunde
sköta grufvorna.

Efter återkomsten från England dekorerades
Lindh vid 31 års ålder och efter 20 ^{årigt} arbete med
Kongl. Patriotiska Sällskapets medalj. Därtill
är 1831 förtjof Lindh att biträde disponenten Stamford
i all det arbete, som förskom vid grufvorna.

Då Stamford dog i början af år 1831 kom Lindh
icke att intaga något självständigt chefskommando
öfver grufvorna utan detta uppdrag i stället åt
den svenske ingenjören Peters, hvilken någon tid
förent utsetts därtill och som med afseende på den
den befattning han skulle intaga i Höganäs öfver-
sett till England för att derstädes en vidare utbilda
sig i grufbrytningskonst.

Under den tid af 17 år, som Peters styrde Höganäs
grufvor stod Lindh till sidan och kom ej att
göra sig mycket gällande i det rent fackliga
grufarbetet, Peters, som var en tekniskt bildad
man, styrde och ställde mest och bäst dermed
ensam hjälps.

År 1848 stiger Lindh i graderna och blir grufingenjör
"niar". Då dåvarande disponenten Jöerson ansåg att
grufingenjörsplassen icke behöfde återbesättas

med någon tekniskt bildad person, utan Lindh mycket väl kunde sköta den saken. Lindh blev en chef öfver grufvarna och som sådan ledde han dem omkring 12:13 års tid. Den förre grufvarens herren blev en god och högt värderad person och kom till en chefställning öfver de förre kommuterna, öfver alla dem, som förre kommuteren höll. Det följande barnhusbarnet, som kom i en arbetars ställning till Högens herren gjorde en god karriär och blef en betydande man på platsen.

Lindh var en sparsamt anlagd man, som högst ogerna klapp i sin sig den frång som sågt sig väg till hans friska, där den sig lika säkert skyddas som i något kassaskåp. Alla onödiga utgifter var honom förkätliga, och där i och för sig, att han icke uttravagerade i mat, dryck eller kläder, bemötte han grinningar, mycket grinningar, som ytterligare förökades genom kloka spekulationer i hederlikörelser.

Lindh var ingen ordets och talets man, utan vunnit sin väg tygt fram dock med vakent blick för allt, som tilldrog sig. Han hade ständigt sett honom gå klädt i en gammal utfärd grå kappa, de gamla mindes honom icke klädt i något annat, hvarför då han var ute på sina vandringar till beaktning sade: "se där kommer gråkappa".

Hedsgängen gick honom ej åt hufvudet, utan hon förklarade alltid som en enkla man. Till jockey stod hon i en god förhållande, men för alla flickor var hon en fasa, hon häll efter dem, om hon uppfattade dem vara på spektakel.

Lindh var gift tvänne gånger, på senaste gången, då hon var en till äron kommen man, med en ung fruntimmer. Brölloppet firades i styresmannens med pomp och ståt och spel och dans på torget. Ett gammalt ordspråk säger, att så en äldre man gifte sig med en yngre kvinna, tager han döden i

i Hurst. Detta slag också in, ty under Turewalsens tid
en fettleighet, som skulle göras i Linds hem, träffades
han af Loden i början af år 1861.

Det var ett märkligt lefnadslöpp, som denne
man vid 70 års ålder tillryggelagt. Född i fattigdom
och på ringa som man gärna kan tänka sig, blef han
arbetare, skrifvare, gruffvare, medaljör och grufvingenör
och vid sin död starkkapitalist med en förmögenhet,
som räknas i ett högt femsiffrigt tal.

Än de gamle tälte om den saken låto de första,
att lifvets skola oftast är brokig. Det fanns,
både om, många som voro rikare begåfvade och
som gingo omkring och sökte efter lycka, men
som likväl kommo att stå i skuggan samt
blefvo vad ödet bestämt dem att vara — en kopper-
plant; "det det trodde de gamle på och uttryckte sig
derom så: "han står därför och måste där
an".

III

Året slutet af 1850 talit började Lindn bli gammal
och som ovist var huru länge han skulle
kunna uppkålla grufvingenörplatsen, måste man
i tid se sig om efter en efterträdare.

Den tyske Bergmästaren Bauer, som den
tiden kallats till Höganäs för konsultörande
om den framtida grufdriftens bedrivande, fick
af styrelsen i uppdrag att anskaffa en lämplig
grufvingenör och påve efter någon tid en tysk
man, ingenör Schulte, hvilken skulle upptaga
det tekniska, sätta sig in i grufdriften och efter-
hand öfvertaga Linds befattning.

Herr Schulte var en man som icke med sans
och måtta kunde hemska för Höganäs gamla arbetare-
stäm. Hans egendomliga, häftiga och färdig uppf-

uppträdande tynde gjorde en stansigt för ganska små saker kom i delo med sitt folk, hvarvis han ofta gick handgripligt tillväga, för en vis andra tillfällen låta sin uppsluppenhet gå ända där hin, en han deltog i sina arbetars dryckeslag.

Disponenten Gjöerna hade därför inget för i tvannde för mannen, som han från första stunden följde afsmak för. Folket tyckte i hvar ond honom, många af dem tyfledde för en han var risktigt klok. Hans lyska egendomliga uppträdande passade i för Höganäs, då man nu började häkna med en mera framträdande hyf och på och pånsat gammal arbetarstäm, som under en lång tid varit varit vis Linth's fogliga och godartade uppträdande, en uppträdande som mera kunde liknas vid en fars uppträdande emot sine barn.

Wille nu den nye ingeniören och därtill en uttändning åter tillämpa släsystemet, en system som man tidigare rest sig för och afskaffat, och i sitt uppträdande i äfrigt visa sig brutat och hänsynslös, beträdde han en farlig väg, som enligt alla åsikt fette honom dörkan, en göra honom omjägig på platsen. Den dagen kom också portare en man trädde. En dag kallade ingeniören en af behaktsfogdarna till sig och tag sig för en för en brutalt pått misshandla honom, en misshandel som endast genom mullankommande personer afväjdes från att bli dödlig. Han nu var ansett pågast för attis, Schulte måste packa sin koffert och lemnad platsen, där man nu drog en lättnadens suck öfver att ha för blivit befriad från den tyranniske chefen.

Schultes verksamhet på platsen pått röke några märken efter sig. Efter hans afresa måste Linth ännu en gång ersam en tid uppträda befattningen, ända till slutet af år 1860, då ingeniör C. Ulfers antogs.

Bildhuggaren Edv. Ferd. Ring

Den moderna keramikens skapare i Höganäs

Ring, som framstodde excellensen Eric Rönthns byst, var dansk till börd.

Öfverjägarmästare Sjæronä, som tänkte på väl och högt om Höganäs och som kerat en sådan särskild syn på Tingin, hade riktat sina blickar på att Höganäs lever äfven skulle suga för framställda af finare konstverk på som prydnadsföremål för hemmet, vaser och ornament för prydnad af byggnader m. m. och med sin iverfulla beslutskraft grep han sig verket an, ett verk, som också på ett särskildt sätt tecknade honom, stor konstbunnare som han var, och för denna för Höganäs nya industri angageras han den unge danske bildhuggaren Edv. Ferd. Ring, som då i Danmark väckt uppmärksamhet för sina arbeten och utöfret akademins stora biförmedel.

Det var således en mycket god och som öfverjägarmästaren gjorde, då han gäste vid Höganäs den förhoppningsfulla bildhuggaren, som år 1856 flyttade hit öfver.

En särskild afdelning för denna verksamhet upprättades och blef sedan utlös af facket benämnd "Rings verkstad".

Här i denna verkstad framstod efterhand under Rings konstförfarna hand en hel del godignad konstverk, vittnande om att den person, som här förde spiran, kerat en djup och klar insikt i de sköna konsternas utöfning. Men denna djup och klar konstnärsblicken är behäfvad den ständigt nya impulser om den icke skall förfalla till ensivighet.

Öfverjägarmästaren, utlös mer om att för fram

det mera bästa; såvda Ring äfven till utlandet såsom
Tyskland, Frankrike och England för att i dessa länder
studera de framsteg den konstförfarna keramikern
gjort.

När Ring efter dessa studier återvände
till Högenäs och blä sig till för sin verkstad,
då så det en hel del nya saker som framställes,
vittnande om friskhet i uppfattningen och att reson-
na varit verkliga studier.

På framställes för Fivali, då detta anlades, en
mycket vacker fontän, som uppsattes i parken
och som under den första tiden ständigt var
i gång, förgylande ögat och beundrad af alla
besökare.

När församlingens kyrka uppräntades följdes
denna med konstverk som Ring skapat, såsom
stufvullu ljuskronor, ljusstakar för altarskåpet,
lumpor för väggarna och äfven orgellåptaren
uppsattes en tilltalande östlännska relief-
bildgrupp, som ännu är kvar i disponentens
loge i kyrkan.

Helvins rikhus, som vid denna tid nybygg-
des pryddes med ornament och bildverk
som utgäta från Rings hand.

Ring skäpade också ut några underkalliga
saker; han präpar och granskas med strängt
sina skapelser och på församlingens fram-
ställas vasar af antik och modern form,
krudgårdspyggnader, ekstrublar, en blomster-
pliska, en gosse, större djurkufors för stallar
och ledugårdar, vapensköldar samt många
andra konstförfarna föremål.

Öfverant där om man kunde tänka sig uran
vara användbar, där framställes också
föremål för användning.

Skovvaldens stora Kyrkas Kristus- och
apostelfigurer hade tidigt slagit en på

Ring och dess bilder framställas också i församlingens skola:

Om man i gamla tider kom in i någon arbetars stuga, så såg man på väggarna bild för bild förstås på "skänken", de där bilderna voro vuntagna af folket. Ännu i dag komma oss tillmötes dessa bilder uppräta kring predikstolen i församlingens kyrka.

Förhöf Profondingen till byggnaden The Kronor, som den tiden var en af Sveriges finare arbetarbostäder, friskolorna vid utställningen i Paris, förefanns i Rings tid en mycket vacker anläggning. Platan var planerad med slingrande gångar emellan vackra gröna gräsmattor. I mitten af anläggningen fäste sig ett stort löst springvatten med en väldig skal, hvori vattnet utgjöt sig. Skålen uppbars af konstens gudsor. Dessa bilder voro modellerade i juvelstallak. Anblicken af springvattnet och anläggningen var storartad och från sitt verkstadsfönster hade Ring dygligen utsikt öfver denna vackra del af Bruket. På anläggningen längre fram i tiden blef slafad blefvo också bilderna komponerade, men torrens af dem blefvo förborte och äro i närvarande stund uppställda vid vår sida om scenen på Schweitz teatersalong.

Även när öppnade på Fivaliantläggningen till Ring en vaksam del. I de vackra smärta klarna som omsluta kullen och bilden Gården namn spåras man artisten.

Den 18 Juli 1861 är en stor dag i Högen för byggnaden. Det hade följt Hagen en stort och för Ring mycket krävande arbete med modellering af excellensen Runtus byst. Arbetet hade följt lyckosamt.

11

Den gamle excellensen stod nu denna dag på sitt portar-
område fri och färdig. Ring kunde vara stolt öfver detta
sitt mästerverk, som för kommande tidskräfter
skulle vittna om konviktarens förmåga. Också
bjöng Rings gamle vän Jellbom om detta verk:
"Artisten lyckats, excellensens färdig,"
"Se där hans bild, sin värld färdig"

Den tid hvarest Ring verkade på Högenäs
var i kommersiell hänseende inget lyckosamt tid;
tiderna voro nemligen dåliga, produkterna voro
svåra att afsetta, hvarför följden också blef
den att Rings afdelning kom att gå med förlust.
Här längre fram i tiden inget lysning inträffade,
utan man blef nödbakad inställa denna verksam-
het, hvarför Ring åföret till Danmark och slog
sig ned i Røgenhø. Ring hade då verkat på
Högenäs i omkring 14 års tid

Det verk han utgjort var helt enkelt stort
arbetet. Han hade lagt grunden till en in-
dustri i den högre skolan och om verksam-
heten för en tid på grund af dåliga konjunkturer
kom att afstanna, så skulle man i kommande
tider lägga på den grunden han lagt, ty det
har ju sedan visat sig att den artistiskt ut-
födda delen af Högenäs tillverkningar utvis
haft beundrare och finnit köpare samt stått
mycket högt på världsmarknaden.

Med hvilken tillförsikt uttalade man ike
Rings namn. Man trofast blickade ike
de gossar upp till honom, som hade förmä-
nen komma under hans särskilda ledning.
Det betraktades helt enkelt i gamla tider
såsom en stor hedra att lifva utgjord
för arbete på Rings verkstad. Det blef
också en särskild pli för hans lärjungar.
En fövrigt förhållande fanns stadsa
emellan Ring och hans gossar, hvilket han

med frikastig hand förde in i konstens finesser. Aldrig behöfde han något för sig själv, utan delade med sig af sina rika kunnigheter. Därför hade man heller aldrig något annat än gott att säga om honom. Då vi, som voro barn i den tiden, mötte honom i Långvägen eller på samhällets gator, stånade oss i vagen för honom och stråko mässen af, jingo vi utvis tubaka en hjärtlig hälsning prydd med en godmodigt leende.

Då Ring återkom till sitt hemland hade man där, om icke helt, dock till en del glömt bort honom; under den tiden hade uppstått andra unga bildhuggare, som nu blifvit den konst-älskande publikans gunstlingar. Och då Ring ville taga sin plats bland dessa, såve man om honom, att han suttit för länge i Högen. Men Ring förbjordes icke af den kåld, som möter honom och icke heller känner han sig, trots den långa frånvaran främmande i sitt eget hemland. Men vid arbete och beträktande arbetssättet såsom ett: alas fäst, där alla kunna tumla om i ädel strid, men där endast den bliv segrare som gifver det bästa, griper han sig först aförtrohet om med arbete.

Då den Nya Kungliga Teatern var under byggning gifver arkitekt Dahlerup honom i uppdrag att utjora en större dekorativ grupp af konstens museer. Ring häfsade för en glämnande sätt det förtroende man satta till honom och löste på en duktigt sätt sin uppgift. Gruppen med Apollo i midten, lyfande lyran högt öfver Pegasus, under Romens diens och tragediens museer stånade upp till honom, är af mycket kraftig verkan och framträder på en storslaget sätt.

År 1876 fick Ring det "Ankerska stipendiet" och reste då öfver till Italien, en lång

Som han ikke föint beökt.

Efter återkomsten därifrån deltog han i täflan om Sagaförfattaren H. C. Andersens staty. Men chansen Rings staty framgångsrikt kunde täfla med andra framställda förslag, följde Ring igenom och Saaby's förslag blef antaget. Efter berättning utförde Ring en staty öfver Nils Ekkesen. Den monumentala statyn gjöts i brons och upställdes på höghusetorget i Randers. Ring deltog därefter i täflan om Halbergsmonumentet, men här segrade Bissen.

I Trivensborgs museum skulle prydas med dekorationsfigurer af historiskt berömda danska personligheter utförde Ring statyer af Larm, Thyra Danneberg och gärdet utkast till Eric Hanow och dräning Margareta.

Bland Rings senaste arbeten kan nämnas hans stora dekorativa staty af "Berömmelsens Genius", som stöptes i brons öfver honom en staty öfver Wederfelt.

Efter Rings död stod i hans atelier en nästan färdig kolossal staty öfver kammarherren Woorsaae.

Ring hade den senaste tiden fått sig ungefär lika pertussivringad af statyer och monumenter i Trivensborgs stadska och han stod just i begrepp att resa dit ut för att se huru arbetet härom fortskred, så då den den 28 deej 1886 öfverraskade honom. Det var en verkligt lif som den sagade fick sin avslutning, som sått märkbart spår i både dansk och svensk konst- och historia.

af Rings gamla lärjungar här på Högens hade redan en del gått föra honom; andra hade i främmande länder sökt sin utkomst, men många voro ännu kvar på den gamla platsen, som, då de förmunns dödsbländskapet,

med borg och saknad nämdes den godmodige, venskalle
 danske mannen.

Åkevinga är hafven gilla om saden Ring första gången
 förblev in på Högerns fältet och med 6 akar jord
 plöjde och besädde konstens åkerfält i en tid, då
 konsten på Högerns ännu var blott en litet timmer
 barn. Och förhållande om sinna konstverks skicklighet
 och vaksamhet. Har han ristat in dem på bladen i
 Högernsverkens historia. Excellensen Pruths byst
 står själv i främsta rummet en ojäfvigt vunnellare
 om Ringes snille och stora konstskicklighet.

Maskinförståndaren Samuel Trodig.

15

Samuel, såsom han hett erkänt benämndes i dyligt
tal, härstammade från Småland. Stugan däruppe i den
svioländska byggen blef för trång, brödet för knäppt,
ty där voro flera människor som skulle mättas af den
klena brödkakan i gassens hem, hvarför Samuel
en dag för alla tvärpässen och vandrade ut i världen,
hela den långa svivsamma vägen från Småland
till Högens Kalgrufvor i Skåne.

Vid grufvorn fanns arbete att tinga och sedan Samuel erhölet
rummet och blifvit inrangerad i kullorna såsom en af
grufvorns arbetare steg han ned i behålltet och började
sitt arbete som dörropojke.

Under årens lopp växte Samuel till, blifvde en man vid
Verket, gifte sig och bildade familj.

Men arbetet nere i Kalgrufvorna var icke Samuels
element, och så möta vi honom en dag vid maskin-
verket såsom fygare, för att sedan efter hans
stiga i grekern.

Samuels uppfostran hade i unga år blifvit värds-
lösad, ty skolgången var det den tiden icke på
någon ställe. Det blef därför ett behof vid magmäss
han att söka inhämta någon boklig lärdom och
så griper han sig an med ett frägnad hand för-
skaffa sig mer utande. Han delar sin tid
emellan arbete och bok och han lyckas för-
skäppligt, ty efter någon tids förhållning i ver-
ket under takt, reser han hufvudet högt,
kastar blicken djärft utåt och så marscherar
han rakt in i mekanikens kringliga labyrinter.

Samuel hade nog mer än en gång stått i
Fivalibunken och låtit blicken glida ut öfver
Lundet, där skeppen i gamla tider gled fram
i stora flockar, och han såg huru detta Lund
i blås kunde töra upp sig, antaga en vridgas
uppsyn, sprida död och förödelka vida omkring.

16
Det är vid en sådant tillfälle som Samuel fattar beslutet konstruera en maskin, hvorigenom han vill återbärda åt ljuset hvad sjön, det oroliga elementet, förtärligt och gömmer på. Han tänker nog åfver sin sak, bringar den omsider till fullständig mognad och så framstår hans idéer i en mindre modell, en maskin som bäkert och lätt bringar en sjunket fasttg upp i dygd.

Men ibland praktiskt kunde demonstreras, den lilla modellen lyfte ganska stora tyngder, hade det sig snart på någon som intresserade sig därfor. Men omsider lyckades det, och så en dag traskar Samuel till Helsingborg, där han får en del intresserade herrar förvisar sin modell och utgör med dem en del små praktiska försök, som tillfälligt utgalarde ivrens storslagenhet och den stora praktiska betydelsen den kunde få.

Men det gick Samuel precis som det gick många af hans föregångare på det amerikanska området, några vackra fraser om det genialiska i hans idéer, det var allt, och för den fattige, enkelt klädda arbetssmannen knöts handen; Samuel måste vandra vägen hemåt, och åfver hans idé brödde flömsken på smöringom sin slöja.

Denne Samuels första vandring på den svåra stigen, där i mio fall af tio gästade förhoppningar är lönen för nöjesamt arbete, mestlar icke hans mod eller kastar honom tillbaka i dödslöshet.

Men här hvar de ovenska maskinerna blanda och att blomma aktivt åtföljts af en väldig duns, då maskinen gör sina slag uppiat eller nedåt. Sedan vill Samuel försöka och så konstruerar han en inrättning kallad "Smittaren" som utgjorde och berättar den

17

annars på skarpa stäten, en sak kvaruppi själfva Ören,
som konstant höjer sig frammanför, icke tänkt
uppi, men som där, genom Samels brinnrikhet,
föer sig på en naturlig sak.

Samel hade avonerat till maskinist och under
de tider, då han turade om med musikerna, hade
han en mera rikt tillfälle studera mekaniken.

Under det han rör sig i maskinhuset, regleras
sin maskin och ser huru de olika delarna ar-
beta, framstår för honom den tanken att för-
söka framställa en sådan maskin, där de
vackra delarna vore inkränkta till det
minsta möjliga. Det är ingenting mer eller
mindre än idien till ångtubinen som här
i naturens timmar rulla sig upp för Samels
blickar, och ju mera han tänker därpå,
desto klarare blir idien. Men då han åter
tänker gilda tillbaka och ser på ^{sin} stau-
ring som en fattig arbetman, då märker
blicken, då ryckes framman och föter stam-
par otaligt ligafört under det han talar
med sig själf och säger: fattigdom, du
drifva till grynt gnyket med tanken, du
står du alltid i vägen.

Efter hand blir Samel maskinjörstuderent
och åtager sig skötseln af alla stenkolsverkets
maskiner. Det blir nu en tid fullt upptaget.
Men den en gång födda tanken om ångtubi-
nen gjorde sig då och då framman. Han red
åter sina idier och så han tänkt slut i
saken, då har han äfven på papperet klart,
hur ångtubinen skall te sig i verkligheten.

Med sin pitulle i handen går Samel en
dag in till disponenten baron A. G. Lijonhufvud,
beröjande honom om sin idé, ty Samel
hade lätt märkt till att baronen var in-
teresserad af mekaniska frågor. Under sin

Baronen granskar idien på Samuel och liksom i andra
 delarna påstår för sin frästkrages blod, dröjande
 vid orden "lyckas" - "misslyckas". Baronen spänner
 sin blick för Samuel, liksom ville han säga,
 finns det verkligen på mycket intelligens men
 den där arbetsrooken. Baronen förklarar
 slutligen att idien är bärkraftig och att han
 vill förbjuda till att förverkliga densamma.

När Samuel kom ut stycke han sin
 steg till smedjan, där kamraterna nyfikna
 ville höra hur hans sak aflupit. Då han
 för dem förklarade att hans idé varit
 lifuell och att baronen gifvit honom lag
 frie experimentera, då var det endast en
 mening om att man skulle hjälpa till och
 arbeta, på att Samuels anghjule skulle blifva
 en verklighet.

Arbetet påtes i gång. Det göts och för
 lades, bit efter bit passades in. Men under till
 den, under arbetet frögick, fick Samuel en
 en oöfväntat besök. Det är dödens ängel som
 inträder i hans stuga, lägger sin hand på
 hans axel och talar honom: bestå om
 ditt liv, ty snart måste du dö.

Tiden som här efter förflyter är ömsom
 arbets, ömsom sjukbedden för Samuel.
 Arbetet med anghjulemen hade successivt skrid
 dit framåt och en dag tror man sig våga
 försök att profkora den. Samuel är då säng-
 liggande, men sin lifs verk ville han se i
 gång; han kläder på sig och leds af kamraternas
 bort till smedjans maskinhus, där profkora-
 ringen skulle ega rum. Här påbörjas till
 honom på en bänk och framför honom står
 turbinen, monterad på en träställning,
 och hans blickar lysta till då han såg sin
 käre anghjule. Ett drag på hatten på ström-

mar ängan till och hjulet går några svängningar.

Rörelserna vaks icke jämnt, de olika delarna, som bearbetas och arbetats för hand, vore icke nog täta; ängan verkade ofördelaktigt på hjulets gång.

Den vilda Samel undersöka och ändra. Så som han kan sina krafter, presser sig och fattar tag i hjulet, men lyckas tillbaka säga: jag förmår ej mera, arbetet får hvila så länge.

Kamraterna förde Samel hem, sjukdomen tog en svårare vändning, han måste för alltid uppgifva hoppet om vidare arbete på sin ide, arbetet ställes till sidan och snart ingen jannis som kunde taga fäste där Samel slutat för idén på svärningarna i glömska.

Men det råder intet tvifvel därom, att om det blifvit Samel förmått lifva längre, så hade han genom fortsett arbete afhjälpt ofördelaktigheten. Det hade säkerligen varit den saken kommit att hetas: "Krovis angustien", men om blev det i stället längre fram i tiden De Level, som bringade idén till praktiskt utförande.

Den dag Samel dog var en stor sorgdag för kamraterna. När han bars till sin hvilort, följde folket honom och främst gick baronen omgifven af Samels söner.

På baronen sedan vis grafölet på hotellet höjde sin glas och drack för minnet af den präktiga och framlyfta arbetaren, då glimrade det i quabarnas ögon, ty Samel var deras Samel, en man i deras liv, väl värd den vackra lifvande begravningen, som baronen genom sina ord bar och nedlade på hans grafhöj.

Maskinisten Jonas Peter i Bergström.

Jonas Peter, som han af allt folk kallades och
 var känd, härstammade från en gammal inflyttas
 arbetarsläkt, hvars alla manliga medlemmar
 egnade sig åt stenkolsverkets arbete.

Da Jonas Peter föddes, stod ödet och fram-
 derade en stund ^{skulle} honom det ^{skulle} ställa med framtiden
 för honom.

Det var naturligt då, att i den lilla prästkyrkan
 blifvit medlagda en hel del goda och sköna
 gåfvor, hvilka, om de utan något störande
 inflytande fingo från utveckla sig, kunde
 blifva till glädje och gifva anledning till många
 goda stund!

Där ute i det stora lemnande lifet hade
 man sina stora lärda skaldes och författare,
 man kallade dem skaldes af "guds råde", som
 skref och sjöng sånger högt och lågt
 om lifets handlingar på höjden, man blott
 de, som voro lika lärda som skalderna,
 förstod vad de skrefvo, den stora massan, de
 djupa ledna, för dem glad deras sånger förbi,
 utan att lemna något minne efter sig.

"Ödet" hade från första stunden bestämt Jonas
 Peter till skald, han hade fått skaldisk begäring.
 Men ödet var visserligen om han skulle blifva
 en lärd och berömd skald, en sådan skald som
 hela världen blickade upp till och ansåg som en
 afvermeniska.

Nej, sade ödet, jag vill ej att Jonas Peter skall
 bli en sådan skald. Men här kommer en nog af hög-
 ståndsa sånger, sjungna i alla möjliga tonarter
 och får man mer där af gör man sig till att stunda
 om ordens betydelse; ord försör oss alla tro sig

21
om en kunna snästra och förstå det författares bättre än
författaren.

Da ödet stod och äfverväga detta, drögen hel
hop arbetare sjungande följande stuga försten. Ödet
sag dem, lyssnade till den friska sången och de
kraftiga orden samt tilltalades deraf. Och så be-
stade ödet i sitt minne om man möjlig på Högenäs
hade någon som skref visor för folket. Men ödet
kunde icke draga sig till minnas en någon blifvit pla-
cerad som folkets skald på Högenäs, platsen stod
öppen.

Folket på Högenäs, som är en sträfsamt folk,
sade ödet, behöfver en man som kan dikta sänger
för dem, en diktare som i sina sänger kan hämta
bilder från lifvet som rör sig omkring dem, och
derigenom gifva dem en tröstlig omvelling i det
sträfsamma lifvet. Detta blef också ödet beslut,
ty då ödet lunnade Jonas Peters fars stuga, hade
den vidrört den lille gossens panna, stått i ord-
ning hans koroskap för framtiden och utnämmt
honam till skald för gruffolket på Högenäs.

Jonas Peter blef en karl man, en Högenäsborn af
den gamla tiden, en äkta gruffpojke, som sett en
minne Högenäs och om för gamla dagar sig en större,
hvaräfvor han af hjärtat fräjdade sig, ty det var
på loka då allting gick frammit.

Da Jonas Peter blef så pass stor att han kunde
böija arbete blef han i likhet med fadern gruff-
man. Men detta slags arbete lög icke för honom.

Han valde i stället en handskas med maz-
skinner och blef maskinist, först vid "Ruthen",
sedan vid "Kronan" och sist vid "Jumpan-
skinnerna på Byv".

Jonas Peter väkte upp i en tid då suppen
var mycket gånge i Kullabygden. Men
han tog från första stunden afstånd från
den stajande och larmande kafen och sökte

genom självstudium föröka sin vetande. En annan
sida af hans törst efter vetande var, att han af den
lilla arbetsfartygen sammanspände en litet
kapital hvarnär han, efter erhållen permission,
gaf sig ut på resor, något för den tiden ovan-
ligt för mannen i arbetsledet, hvarigenom han
skaffade sig en vidare och rikare begrip på lifet.

Den Jönns Peters resor hade hos honom väckt
lust för att förlägga sin arbete till en annan plats
än Högarnäs. Jönns Peter pågjorde härom med
Ingenjör Peters, som fattat en särskildt tycke för
den vobde och gladlynta ynglingen. Peter styrkte
honom i hans föresats och lade sig ut för honom
i afsikt att skaffa honom plats på något, hvarigen-
nom han skulle få tillfälle se sig om i världen.
Men så att kom till stycket, kunde Jönns Peter
icke skilja sig från Högarnäs, han afverga alla
videnligt tankar och slog sig i ro på platsen.

sedan Jönns Peter slagit alla flyttningstankar av
higen, segnande sig åt Verkets arbete, blev han efter
långare tid befördrad till maskinist vid upp-
fordringen och i denna egenskap tjänstgör han
vid Schakten Ruth och Kronen.

Det var en lustigt lif som här många gånger
kunde uppgå för Jönns Peters ögon.

För den vaksne iakttagaren Jönns Peter ser han
då anora icke se och oförvunnet finner han något
som han vara värdt att beskriva.

Under det han kör sin maskin umgås han
med andra tankar än mekaniska. Tankar
bildade form och så han sedan skrifer med
dessa, blifva de vers och visor, som röra
sig om folkets lif och att ennå hvar han
säg, hvilka förmades ut till folket, som
med tacksamhet tog emot hvad Jönns Peter
skref, så att han till visorna och sjöng
dem på arbetsplatserna och vid bankarna

J din visa om Kronans maskiner lätte Jonas Petter arbetet passera hov. Han skrifver om maskinerna huru dessa äro bekväma, då de klinga eller något går i sönder och arbetet får stå stilla, om hur kal-
 luggarna vid sidan tillfällen väras och tvära, om fyrningen i engspinnen, om kambaten, värmen
 Frank, ^{hur de} smittas om med hvarandra i arbetet, om
 herrar och damor som äko om i gården och frörens
 palatsens väckerhet, allt saken som alla sate
 många, många gånger men som nu genom Jonas
 Petters bing får nytt lif och omfattas med lifligt
 intresse. Genom i sin första stunden ^{hög} länade ut visen
 till facket och lät den åtföljas af melodier, klingade
 där som ingen visa förut. Den gjängs vid alla till-
 fallen och var i långa tider en ständigt visa vid
 alla gillen och bankvärn, ja, som masschande också
 i fukt efter den, då man gjungande gick vägarna
 fram.

I gamla tider, då skrifkonsten icke var så allmän i
 de djupa leden, kände man ändå behof af en mestala sig
 med bätvarande barn. Ja, då man inte kunde skriva,
 då kommo morerna till Jonas Petter, tälte om för
 honom hord som lig dem på hjertat, och så sätte
 han ihop en vackert bref. Eller om far pynde är,
 nog skulle han af gummam sin ha en litet vers
 till gratulation och detta vers, det hade Jonas Petter
 diktat och skrifvit, hvilket sedan med vackra
 blommor omkring sattes inom glas och hem
 och upplungdes till frysmad på väggen.

Jonas Petter var en gerna best gäst vid gillen
 och bankvärn. Genom sin frivillig vänner
 väsen, sin valla uppträdande, kunde man smaka
 laga honom för en välsettesad liden baryre
 en arbetare. Hans betänhet på skilda
 områden hade till följd att han kunde
 resonera om ät skueiga saker och ting,
 och i de hem där han var bjuden till gäst

där påknödes icke tal och diskussion. Jonas Peter är helig, både gudarna alltid, han ligger sin ord så väl att det är en verkligt nöje höra för honom. Jonas Peter påknödes därför också till det mera framstående Högenäs.

Men det var icke blott vid viktning tal och diskussioner vid samtalen, som Jonas Peter kunde åstadkomma, äfven för andra områden af den mera allvarliga diktringen visade han sig hafva skarp iakttagelseförmåga och varken bläck.

Den tiden hvori han lefde hade ordet "arbetare" ingen så bymmerligen vacker kläng. Äfven om man hade framför sig en jämförelsevis god och i sitt uppträdande jern arbetare, så klingade det icke så vidare högt, om han presenterades såsom arbetare. Man släpade ännu med sig i den tiden åskådningar om arbetaren, som icke passade i stycke med den framstående tiden.

Konligt Jonas Peters åskikt skulle på alla befälsplatser endast det bästa vara gott nog. Kryper och smickas fick dervid icke hafva något att säga. Och för att åskådiggöra sina tankar härom häntes han sina bilder från sitt eget arbetsfält, där hans maskin ger honom utrycket för tanken, han skrifver:

- "Obsort går det till här i världen,"
- "hjulen svänga långsamt, gnisblande omkring."
- "Dumheten sig rader lättast upp på fjärdan,"
- "under det att snullet flöjer fram i band."
- "Stora tankars kraft i handling eller bång,"
- "orkar sådant på maskineriet i gång."

Om den som är själfkär och tror sig duga till allt, under det den framåtsträfvande häls tillbaka sjunger han en annan gång:

- "Åh ången liten mutter är stort och kavater"
- "under det en skruv ej duger fastän den är ny"

" och mängen redlig stråfan stäcks med fraser "
 " liksom mängud själ af stäl glädgas mjuka som lög,
 " men en rundel knäppi af tänd mängud gång
 " tror ännu det är han som bätter maskineriet igång.

Sina tankar om det stora målet, vissheten,
 som vi alla, för ena sedan, skall uppnå äskis,
 ligger han fri en karakteristiskt på en då han öfver
 denna skrifver och låter liderna från det prak-
 tiska arbetet tala sitt målende språk och säger:

" Innan vi mötas i lugergång,
 " vi gå om tiden alla mer och mindre glöpt."
 " Anden, som därinne sitter fängd,
 " spränger på cylindern, så den ger tåpt,
 " och pistonen när den slår sitt sista slag där,
 " då blir anden fri från sitt maskineri."

Den 29 Augusti 1881 var för Jonas Peters
 en särskild berömd dag. Då utvald hon nämligen
 Kungl: Patriotiska sällskapet för trogen och
 långvarig tjänst. I några verser, som vid det till-
 fället upplästes, beskriver hon de känslor som
 påverkade sig inom honom:

En högljudd för oss det är
 då vi är alla fria,
 Och ut i friska luften bär
 Det mer åt Fivali

Maskinerna vi stannat ha,
 Ännu arbeta står stilla.
 Vi tackamt mått ut nöje ta,
 Då våra herrar vill

Vi alla unga piltar var,
 Då vi i gruppen kom,
 Där många mödosamma var,
 I tiden levdats om.

I Högenäs i våra behakt

Vi sträfvat många år
Och gör vår omäda för vår vakt
Huru djin vinna för.

När denna fästas för vårt bröst
Helt höra nu vi stå,
Det känns så godt i våra bröst,
Och vi nu skola gå:

En hedersting på gamla dagar,
Då åldern gjort oss grå,
Men uti verkets fönst stå kvar
Så länge vi förnä

Beprånja hur vårt stenkolsverk
Huru sin välsignelse,
Hvar man med häg och vigja stark
Uti sitt arbete!

Och bolagsmännen är de må
Få se sitt verk gå väl
Vid Hagens och Skörsas gå,
Vi önska det af all vår själ!

Jag träffade ofta gubben Jonas Petrus. Därvid skulle
de prussa ur gubbens dosa och ha litet treffligt prat
oss emellan. I allt glad de ofta äfver på den för-
gångna äldre tiden och Jonas Petrus uttryckte sin
stora tillfredsställelse äfver den storartade utveck-
ling som det varit honom beskänkt att se och
upplefva.

En dag då min väg förde mig förbi Jonas
Petrus stuga, såg jag honom dörren till honom,
hvarvid jag såg honom, att med den rika erfaren-
het han hade, gifva mig en bild om lifvet såsom
han nu i lifets sena dag såg det stå för ögonen.
Så vi en tid därefter sammantreffade han =

med Jonas Peter mig några verser, som han kallat
 "Tänkar på sin födelse den 30 November 1906,"
 hvilka verser äro de sista som han författat: de lyda
 så här:

Den viktigaste saken är,
 jag betar nu och tänker här
 uppå den långa tiden
 som nu har gått och är förlorad.

Jag nu har lefvt många år
 och, Gud ske lof för tiden går
 med två och tretti år på nacken
 man trampas tungt i hänsa bakken.

Tänk ändå huru mycket gott,
 jag på min höga ålder fått
 min passning har jag, afven föda,
 en god ersättning för min möda.

Jag slufvit har att lida när
 Gud mig försörjt med dagligt bröd;
 men jag i min tid jag skadat
 men är för olycksfall lundad.

Det kunda är i grufvens hål
 jag gått och släpat berg och käl,
 men det var uti profetian
 då glädjen följer jämt i spåren

Se upp till grufvmaskinerna jag kom,
 till vattenhalarna,
 som vatten opp ur grufvan pumpas,
 det var i sin, rej stora slumpas

På adertonhundrafytiasju
 jag minns så godt som var det nu -
 jag kom till Ruthens behakt att köra
 maskinen, och i elden köra.

Sjå min jag blanda denna lutt
 och t' dettas lutt det vil' har gitt
 att hitintills kan mig har sparat
 och för olyckor mig bevarat.

Somt går novemberbolan med,
 dess mätta glans mit offer man ber;
 en gång följande lifvets öden
 Nej, må jag beligt möta döden!

Den gamle maskinistens bång har för ettis tryck-
 mat, kasson, som han slagit i driller sin, den
 har fallit ur hans hand och strängarna äro brötta.
 Men i minnet lifvets den gamle bångaren kvar och
 det skad städs om honom varda sagt att han
 var tänkaren, som kläd i arbetsocken, gick
 fram och tänkte gäst, öfvade frid och se söder
 kallade honom dog i den bergfasta tron, att
 han i evighetin skulle möta den lutt, som han
 har kvit till och till om.

29
Schakthögden Jöns Petter Hansson

Tid efter annan byta grufvens gamla man
upp, och vandra mot det säkra målet här,
där det är slut på nöda och besvär, ty vis grufven,
lägger invaliden för alltid mer vandringstafven.

Fogden Jöns Petter var en man af gamla tiden,
som redan i ungdomsåren var uttagen till
till grufven, han skulle som far hans blifva
Källhuggare, och i grufven orter drifva.

Han föstrades i facket enligt gammaldags sed,
först som Kärpajpe, sedan stod han i de äldres led,
och då han fick "bräte", hugg och förskämde,
frulade Kolen på grott, då han på brättet bände.

I grufvens svåra arbeten hade han varit om, och
och följt Verkets utveckling led för led,
invid Petters och Lins tog han del i bänkning af behakt
och bamlade infarsenhet invid det han på arbetet gaf akt.

Då sade Lins en dag: Jöns Petter du,
samma kapa din bräte, för du skall nu
blifva fogde, du skall komma föra vis behakt
och drifva grufvens arbete framåt med kraft.

Wid Byg, vid Prins Carls behakt,
stod Jöns Petter i många år som fogde på vakt,
och här roda, upp och nere skulle vara ordning,
allt enligt gammaldags sträng gruffarordning

Han kallade orter och ställde om körning
och upplag huggares klagomål till prästning,
ty om arbetet var hårt och takt dåligt
på huggare: Jöns Petter du, arbetet är väsligt.

Och när huggare efter dyrens slit
 Kommo upp och granskning af kasseringen tog vi,
 då om i hällen man härda oss julle,
 Inga de fönt Petrus och tiv ratta klässa.

Sådan var de gamla jag samad tid, deras lag,
 att med lister och lampor lötta sig fram sig för jag,
 de räkte till för allt, hade här för allt
 och folket sade: det är bra, då våra gamla befalld.

Med tiden gå vi alla gläpft, vi slits i lägergången,
 gestalten blir höjst stapplande blir gången för många,
 och en dag är det i merad den verkamme mennens tid,
 men går nu ledet, ställs på indragningstätt, blir invalid.

Då arbetet i Prins Carl's beakt en dag tog slut
 och prästen förtis upp och det kaptats ut,
 att om är för alltså "dov" höras stann i merad kassans slag
 då hade också gamla jagden slut på sin arbetsdag.

Då den gamla jagden med sina 80 är på nacken,
 kunnit omälet och krampat slut i härda backen,
 låga vi hatten af, önska lycka på Lärden
 och frid och fröjd i evighetsvärlden.

O.P.H.

31

Hälskandet
af
Excellensen Eric Runthts byst
den 18 Juli 1861. i Höganäs

Det var en strålände väskes högsommars-
dag som folk från när och fjärran stämt
möte i Höganäs för att äfvervara högtidlig
heterad vid aftäckandet af Eric Runthts byst,
grundläggaren af det skinska stenkolverket.
Dagen var en stor dag i Höganäs, den
största minnesdag som hitintills varit.

Man hade mycket talt om sin dygd
och längtat att den snart skulle inryta.
Öfverallt vid gillan och somkvam,
himnad i stalgornad och på arbetsplatserna
talte man om den förstånste stora
händelsen och man hade blott en önskan,
delad af allt folket, att novellären
Rings skulle lyckas i sitt arbete med
bafstens formning och bränning, så att
braget kom emellan och vågade afbrä.

En byst rist i Höganäs, en byst som
framställes af Höganäs materia, var
sands dragor af den oförlutne Runth,
som haft så mycket besvär med att
statta Höganäs grufvas och vismakt-
hilla deod, det var mycket storastast,
som i hög grad tilltalade det ganz-
la folket.

Så nu dagen ingick och solen
strålade ned från en klädd himmel
för att det vackrad som pryde platsen

omkring där bysten blifvit fest, då stod
 hela Högarns artilleristäm för parat
 och bildade lifvakt om sin excellens.
 För icke blott artillerna utan äfven
 deras konsten och barn voro med och
 deltog med lif och lust i festligheterna
 i den i Helsingborg da utkommande
 tidningen Helsingborgs Posten beskrifvas
 festligheterna på följande sätt:

Den fest, som firades i går i Högarns
 var lika väl lyckad som den var väcker
 och hägtidlig. Vi omnämna endast i
 förbigående den yttre hägtidliga ut-
 styrelsen, såsom en artilleri, quirlender,
 festons etc. i byggnaderna, för att
 nämna oss vårt egentliga ämne, frijen
 för dagen, förhålligendit af excellensen
 greve Eric Rinths minne, stenkals-
 verkets grundläggare, hvars byst, of-
 verallt omkring af flaggor, blifvit
 upprest i slottet mellan folkskalbygg-
 naden och kyrkan i Byg. Den minni-
 skornassa, som här församlat sig,
 i synnerhet allmoget från närmaste
 trakter, kan antagas hafva upgjett
 till 3,000. Omkring bysten var en
 kordja af quirlender dragid och närmast
 därtill stodo grufvartarna. När
 aftäckningen skulle ske, visades
 kl 3 em uppmarscherade Högarns
 musikkorps, bildad af unga artillere
 och skalungdomen med deras fana;
 liärefter utkommo herr Landshövdingen
 Tröil, stenkalsgrufvans Balys 2
 styrelse, ätskilliga honorataries
 med deras fana samt grufvans tjänste-
 män. Några descendenter till den

aflidne lära icke tustadesvarit.
 Landshäfdingen uppträdde på den røde grönt
 och blommar pryckade talerstolen och
 yttrade sig sålunda om dagens fest:

Hvilket är den anledning som i
 dag här församlat en så talrik del af
 Högrens Stenkolsverks aktiegare, dess samt-
 lliga tjänstemän, dess mängteliga artitäre-
 personer - och hvar är vil orsaken att så många
 främlingar ifrån både närmare och aflägsnare
 trakter här infunnit sig? Finnes vil någon
 ibland eder som därrom är okunnig? Nej! I
 veten det alla. Det är en minnets och erkänn-
 sans fest som hitlockat oss. Det är en tanke
 utgången ifrån grufveledigt styrelse och
 lifligt omförd af dess delegare, att fram-
 lära en offentlig hyllningsgård åt den man,
 jäntan hvilkens oförtrottnad och kraftfulla sträf-
 vande stenkolsverket traligen icke funnits
 till, som såvit offrade sina bästa år, sin
 jämnögenhet, ofta sin lugn, utan att bygga
 in harsmin tillbaka för de sig kopsande
 svärigheterna; denne man är: En af Rikets
 Hedre Ridderen och Kommandören af Kongl:
 Maj:ts Orden öfverste marskalken m m Hög-
 rederna Herr Grefve Eric Brunth födt
 år 1746 död år 1820.

Här är icke stället att för eder skildra
 Grefve Brunths skiftande och mångsidiga
 politiska band, emellertid framställa de
 alihvarstade och gånmlaga uppdrag som af
 Konung Gustaf III honom anförtrottes.
 Örnens björnen, gardsbaffier, kapten,
 statssekreterare för Jönköpings län, pre-
 sident i Statskontoret och Kommand-
 kallegerum, ledamot emellertid af församling
 i och många kommuner, medlem af

hegeringen under Gustaf III krig och militiska resor, Landtmarskalk och generalguvernör i Pommern, för sökte han sig i de mest olikartade värf- och dock var denna mångsidiga sysselsättning icke tillfyllestgörande för hans verksemma sinne. Afven åt jordbruket och dess binäringar egnde han sig med blymerlig förkärlek och tog därför vid 27 års ålder afsked från Liggerditt, för att sysselsätta sig med värdn af sina kära skanska egendomar.

Wäl kända de stora rikedomar England Belgien och andra fästa landets stater hemta från sina stenkolsgrufvor, väcktes tidigt hos Runth tanken på de fördelar, som skulle hans födernesland tinskyndas, om man afven där lyckades upptäcka och bringa i syner dylika dolda skatter. Han hade sig bekant att redan på 1600 talet Grafsinnan Sofia Oxenstierna, Liöv de la Gardie, hade ^{innytt} sin ättlingar härut anställa försökningar efter stenkol, samt att dessa försök sedermera och med nyot större framgång hade, från om år 1737 följade af Anton Swab, Jonas Ahlström och Eric Stackenström, men att afven dessa lidit med vid det föga lönnande företaget och öfverlåtit såväl anläggningar som privilegier till Verkets föreståndare herr direktör Ehrenberg. Af denna tillhandlade sig Runth år 1786 det dåvarande stenkolsverket. Akteut ledrefs denna tid endast vid Bosarp, men flyttades 10 år sedan till Höganäs, hvarst genom anställda borrhningar, utvinnet mer lönnande stenkolslager blifvit upptäckt. Vid samma tid år 1797 tillredes på det grufbrytningen skulle med mera kraft verkställas, af Runth en bolag af 120 aktier, af hvilka han likväl förbehöll sig sjelf två tredjedelar. Iron Skållerod

införskaffs kungsmästaren Staffors och åt honom anförtrottes
 den vetenskapliga ledningen af arbetet. Staffors
 förklarade, efter noggranna undersökningar, att utom
 prisen i verket nödlyge 60,000 Rdlr Banco, erforderes
 ytterligare 300,000 Rdlr samma mynt för maskinerier,
 verkstäder och en ändamålsenlig drift. Runth lät
 sig dock härj ike afskrämmas. Arbetet fortsattes
 med dertill anskaffade lämpliga redskap, hvaribland
 särskildt torde böra omnämnas den första ångmaskin
som prövats i Sverige, och år 1804 var Staffors
 plan till sina hufvudsakligaste delar genomförd.
 Ännu återstod likväl att sänka grumpsektet 15
 fummor, för att öppna den nedre delen af de tunna
 plåtser, hvaruti stenkolan härstades lagrat sig.
 Dertill kunde dock tillgångar omöjligen beredas.
 Kalkbrytningen måste därför verkställas endast i
 den öfre tunna plåtan, och för detta sättes fort-
 sättes arbetet ännu som vid väret ännu med
 förlust, till år 1818, då Staten mögdes trösta
 emellan med ett anslag af 75,000 Rdlr Bco.
 Året därpå ombeskrifvs grumpsektets sänkning
 till år 1823, då en så stark vätnader påtröffades,
 att arbetet ännu måste förflyttas. Såväl det år
 1818 beviljade statsanslag, som till efter annan
 genom Runth anskaffade lån af allmänna
 medel till belopp 199,500 Rdlr, voro återgåmda.
 Runth hade under tiden, 1820 aflidit. Den ibland
 sigt, hvarom han hällre verket vid makt,
 felade och följden blef ^{att} ~~den~~ arbetet afstannade.
 Fråga väcktes till och med att hällre och hällre
 nedlägga hela stenkolsverket, men dess stora
 vikt för det allmänna insigs och följande
 lyckligtvis en dylik, förkastad åtgärd. I
 Rikets Rikets Ständer vid 1823-24 års riksdag,
 att, derest ett intressentkap, med en tecknings-
 summa af 200,000 Rdlr Bco, kunde tillvägabrin-
 gas för arbetets fortsettande, skulle Statens

fordringar efterskinkas, och för sådant sätt uppstår
 det kaly, som nu eger stenkolsverket och barn,
 i kärjen med stora svårigheter, sedermera med
 framgång, lyckats uppföringa denna viktiga an-
 läggning till dess invärande ståndpunkt.

Excellensen Runkh drabbades af det öde,
 som träffat så många armen grundläggare
 af stora industriella företag. Han uppförde
 deruppå sina bästa krafter, sin förmåga
 och de medel han lyckats för ärendet
 upplina. Han dog skuldsatt, utan att hafva
 hunnit sitt försatta mål, och det var
 först det kaly, hvilket efter honom till-
 dades, som fick skärva vinsten af hans
 nöder och uppföringar. Sitta kaly, väl
 inreande de stora förbindelser, hvaruti
 det somnad står till den aflidne foster-
 landsvännen har trätt sig icke kunna
 för en mera lämpligt sätt lägga dessa
 tankesätt i ord, än så det här för
 själfva stället för hans nyttiga verksamhet,
 velat resa honom en minnesstod, underord
 och till alla sina delar utförd vid hans
 älskade Högens.

Så laudä tackselse! och däj icke länge
 för de här förenade äskedarna, dröjen
 af Högens stenkolsverks oförgätlige grund-
 läggare!

Sagen har en förtälja om en grekisk bild-
 huggare: Pygmalion som i marmor skur-
 rit en underskön kvinna, i hvilken han
 så förälskade sig, att han bad till Gudarna
 att bilden vördes för lif — och Pygmalion
 blef kärleks. Staden lifvades, andades,
 ködde sig och blef slutligen hans maka.
 Nylika underverk, om vi äfven skus

kunna tänka oss att de någon inträffat, ska inte i
 våra tider. Men förresten ^{Om vi} oss att vi vara åter-
 fjärde till underverkens dagar, att grufva Runtos
 otärliga anda kunde benka sig mist ibland oss,
 för att ligga denna stad, hvilka skulle vi
 då hans hämlar i detta ögonblick vara? Sakert
 glädjens och tillfredsställelsen, ty han skulle
 se försäkret och tryggast det verk som han i
 lifstiden egnade hela sin omsorg, alla sina bemö-
 danden. Han skulle finna den plats, där nu
 hans bildstad blifvit rest, bestäckt med stora
 prygliga byggnader och anläggningar, denna
 samma plats, som i början af århundradet
 utgjorde ett ofusket kärr, på hvilket man måste
 lägga plankor för att gå på, om man inte
 skulle sjunka i dyn om en upp till armarna;
 han skulle se hela den omkringande vidsträckt
 Wäsky backen, i hans tid värdensjuk och
 ofruktbar, nu, genom den jemna jumpningen
 i grufvan, upplorkad, kändig och bestäckt
 med de herrligaste skövar; han skulle finna
 denna backens innesäner, jordom fäliga
 och skuldsäte, en nöje, välvårdat och
 bosatt i väl byggda, ofta ståtliga, gårdar;
 han skulle finna kalbrytningen, som i hans
 tid varit en veckad emellan 50,000 och 100,000
 tunnlar, under det sista åttiendret hafva vuxit
 till i mer än 200,000 tunnlar; den ofasta
 leran, af honom föga använd, nu utgöra
 en af verkets förnämsta inkomstkällor;
 han skulle se denna materia som artistisk
 skicklighet formos i de mest olika
 gestalter, pryddes omkring de enskildes
 beovingar, om som kyrkor och kongliga
 gemak - och nu använd för att inför kom-
 mende tider bevara hans egna drag; han
 skulle finna den anläggning på Wäskan

han medlade hela sin förmögenhet, omtryggas till sitt ekonomiska bestånd, bebjömt icke några oförut-
sedda olyckor inträffa; brukets verkstäder vä-
sentligen utvidgade och förbättrade, storastade ar-
betarbostäder uppförde, vackra anläggningar gjorda
för folkskolas träfnad; och han skulle slutligen finna
den vidsträckt arbetspersonalen och brukets bam-
lige underhållande nu utgörande 1736 ferssoner,
högde, belätne, sedlige och välvillige, styrde med
fästlig hand och erkänssamme för den omtänka
huvudsaken deras angelägenheter hanthafvas; han
skulle finna uppfostringsanstalter i alle rikt-
ningar förkortade af verkets styrelse, för att
till kunna, duglige medborgare dana dem
här uppväxande talrika barnskolan - och han
skulle vid åsynen af allt detta icke kunna under-
trycka en tanke af glädje och belåtenhet, en
omvordande af att det myckna som för de
sedvare tiden skett, hade icke kunnat ske
honom förutan, utan att han visat vägen, på
vilken hans efterföljare borde vandra.

Och denna tanke genomtränger, jag är viss
derför, äfven över alle som äro närvarande
vid detta tillfälle och det är därför vi nu
försäkra oss i de orden: Åka och tacksamhet
åt Eric Rynth, Högerns Stenkolsoverks
grundläggare.

Bysten aftäcktes under Janfärd
och lifliga kurrarop

Excellensen grepar Eric Rynths bild 4 elver
hög, och bär i en stycke, är jämförig af
bildhuggaren Ring, i hvilken Stenkolsoverket
gjort en lycklig acquisition. Sin ledning
har herr Ring endast haft att begagna sig
af excellensens bröstbild, som förvaras i
styrelsebyggnaden. Det lif, det milda lunde
huvudet excellensen här skådar med till en

efterwells som skänker honom sin hyllning, utan att
likheten i andetsörge, såsom de uppenbara sig i
nämnde bröstet, gäta följande, utmärker sig
som det hela om artistens stora talanger.

Konstnären har tänkt sig excellensen Rynth, då
han, som siariskt skåder här utöver sine
verk; som koret öfver gruppen i Häger hemmen,
lägger han den venstra på bröstet, i det han,
hvilande på Häger foten, framsträcker den
venstra.

Efter Gystens aftärende intogs middag
af Balysstyrelsen och grupps tjänstemän,
hvarvid flera skålar uttryktes såsom för
Hans M:t Konung, för excellensen Rynth
minne m. fl. hvarvid äfven tal höllas och
de senare utdelades, följande af vår gamla lycklige
frost, hvar kontrollerar Tullkam.

Grupps arbetare som barmades i den vackra
anläggningen för deras förtäring vid Brors
backe, där de trakterades med kaffe och
körtelröd, eiggross, öl och smör samt
smör och bröd, hvarvid äfven balysstyre-
tionens tillstädesvarande stum, och sederne
på aftonen var dans i byggnaden, som
nu upprättas i nämnda plan, äfvenledes
afsett att af arbetarna bezeugas vid
deras nöjen.

Vi komma nu till slutet af festen,
dessa, såsom en grupparbets uttryckte sig,
"det bästa af allt". Sent på aftonen, då
dansen slutade som lifligast, framträdde
herr afverjägarens Gossarna, brukets
disponent. Vi vilja icke säga att han
hade ett tal, utan det var snarare ett
hjärtligt bemärkande mellan en god far
och tacksamma barn, hvilket svärigen
hunnat afhäras, utan att ögat fylles

aftären. På en vink af den ädla rommen upphörde
 musiken och dansen och alla aflades om att
 komma framom närmast. Nu öfverjägmästaren
 framträdde, huru Bolagsstyrelsen alltid kallade
 sig att säga för arbetarnas välbefinnande,
 deras barns uppfostran och bildning. Huruvis
 allmänna rop: "Det har den" — Som om
 han under en lång följd af år hade så många
 unga uppväxa till män och männa grana —
 Äfven för mig, yttrade han, har alderdomen
 utöfver tryckt sin spregel — Huruvis åter
 utrop: "Det hafva vi märkt; det är vår sorg!" —
 Då han sade, att han ofta önskat att öfver-
 lemnad disponentskapet till en yngre
 kraftfullare — hördes allmänt ropen:
 "Det vilja vi icke." Han sade att arbetarna
 hövsnifter, såsom tillids, måtte förtro
 och öppet anförtro honom deras bekym-
 mer, hvilka han lika gärna ville dela,
 som han med glädje såg deras nöjen,
 hurvis alltid lidde ordning och mått.
 Slutligen försäkrade han, att han
 skulle beivra sig om att alltid säga
 för dem så godt han förmådde, hurvis
 ropades: "Ja, ja, hela den öfverjägmästarens
 lifstid" — En af gruppens arbetare uppträdde
 äfven och förklarade i enkla, käranda ordar
 för deras tacksambet mot öfverjägmästaren
 och Bolagsstyrelsen. Öfverjägmannen sitt
 dansställe, kuro, under upphärliga hurra-
 rop, arbetarna öfverjägmästare. Görerna
 från kullen bort till vägen och boden till
 dess lagis.

Det är oss ett nöje. Komna tillägga
 att vid denna fört icke någon slag
 oordning eller oväns förmärktes, och icke en
 enda af gruppens arbetare personligen befaras
 vara ens det ringaste berusad.